

Här får du tips på hur man kan använda temat *Vårt språk*, till exempel samiska och meänkieli, som inspiration i arbetet med barn och unga.

Vårt språk kan också handla om olika estetiska uttryck inom till exempel musik, dans, bild, slöjd.

Uppgifterna kan ju självklart anpassas efter elevgruppen och hur du som lärare väljer att jobba med materialet. Det går att plocka ut delar så att det passar undervisningen och går även att kombinera med olika uttryck. Materialet kan även det anpassas och kompletteras.

Språk möter bild

Att använda språk tillsammans med bild kan göras på flera olika sätt. Man kan skapa både två-och tredimensionellt genom att utgå ifrån det skrivna ordet, meningen, dikten eller en sångtext. Det kan även vara att använda en “fysisk” text, skriven för hand eller som utskrift, där själva ordet, bokstäverna finns med som ett uttryck i verket. Texten eller ordet kan gestaltas med färger och former utifrån ord som beskriver en känsla eller en stämning. Det kan vara ett ord som associeras med ett ställe, en plats som betyder väldigt mycket. Det kan handla om att använda språk, vårt språk, på olika sätt, för att förstärka ett visst budskap eller förmedla en känsla eller stämning.

UPPGIFT Inspiration av bildkonstnär

Material: papper i olika färger och strukturer, kartong eller målarduk, flytande färger, penslar, blyerts/kol, skisspapper, sax, limstift/flytande lim.

Introduktion: Läraren/eleven väljer en samisk bildkonstnär eller en finsk designer eller... Vad är speciellt med denna konstnärs verk? Finns det en tydlig koppling till kultur eller tradition i verken, i konstnärens bildspråk? På vilket sätt? Färgval? Uppbyggnad av bild? Eleverna studerar konstverk på webben, titta på olika motiv som denna konstnär har jobbat med. Läs titlarna. Vilket/vilka språk använder konstnären?

- Välj ett motiv som du vill jobba vidare med, till exempel ett djuransikte. Gör några skisser innan du börjar. Välj om du vill göra ett collage eller en målning. I färg eller i gråskala.
- Collage: Klipp eller riv olika bitar av papper, limma bitarna på plats. Skapa med inspiration av konstverken du sett. Gör en ram till collaget, av papper.
- Målning: Skissa, lätt med blyerts eller kol, det motiv du har valt. Måla med inspiration av de färger och det uttryck som den valda konstnären använder. Gör en ram av papper/kartong, till bilden om du målar på kartong.
- Reflektion. Visa, prata, lyssna. Hur har alla löst och tolkat uppgiften? Kan man se att det handlar om samma konstnär? Svårt/lätt?

UPPGIFT Fågel, fisk eller mittemellan

Material: kartong, dekorationsband, pärlor, paljetter, färger, poscapennor, stiftlim, limpistol, blyerts, skisspapper, sax, maskeringstejp, garn, tråd, broderigarn, synål, skyddsduk till bord.

Introduktion: Prata med eleverna om språk, vilka språk de kan, känner till osv. berätta lite om våra språk här uppe i norr. Skriv ord på tavlan; samiska och/eller meänkieli: Fågel= cižáš (nordsamiska) lintu (finska), Fisk= guolli (nordsamiska) kala (finska). Skriv gärna fler ord eller fraser, se separat blad.

- Skulptur/Relief: Eleverna får välja om de vill göra en fisk, fågel eller mittemellan. Vad är mittemellan? De ska välja ett ord på samiska eller meänkieli, skriva in det någonstans på reliefen, synligt eller lite hemligt.
- Reflektion; visa varandra och prata om arbetsprocessen. Vilka ord ha de valt? Vilka material och färger har de valt?

UPPGIFT Språk och stämning

Material: skisspapper, blyerts. Textila material: *skirt - strävt - blankt* Ulltyg, vadmal, skinn, kläde, textilband, garn, pärlor, posca pennor

Introduktion: Inspiration av ord på meänkieli och samiska, skapa en stämning med textila material. Hur kan ord gestaltas med färger och former?

Språk/ord ord kan beskriva en känsla eller form; lätt, tung, vass, mjuk, kaos, lugn, hård, glad, sorglig, kärleksfull, positiv

Stämning Olika stämningar / känslolägen eller atmosfär, en stämning/atmosfär som finns i en miljö, i ett rum, på en fest, i musik, i ett konstverk.

sámigiella meänkieli finska

1. Välj ett eller flera ord som talar till dig personligen
- skriv ordet/orden, skissa
- tankar, funderingar? associationer?

2. Fånga en känsla. Vilken känsla och stämning vill jag förmedla?
- Gestalta med färger, former, textur, med ordet som inspiration
- Välj material som du tilltalas av och som du tycker passar till ditt/dina ord.
- Vilka färger? textur?

Förslag:

- Skissa med tråd och garn. Brodera fritt
- skriv ordet på tyg, klipp ut det, sy och brodera
- skriv ordet med penna eller trådar
- applikation, klipp ut former
- dekorera med pärlor, sy eller limma
- textilband, garn

Exempel: Sommarminne / Kesämuisto / Geassemuitu

Skissa: Välj ett minne tex ett sommarminne, något speciellt du har gjort på sommaren, du har kanske varit på ett speciellt ställe eller haft en rolig upplevelse under sommarlovet. Skissa, skriv!

"Orden *berättar* om världen och bilden *visar* oss världen"

ČŽŠÁĐŊŦ

nordsamiska	meänkieli/finska	svenska
Geassemuitu	Kesämuisto	Sommarminne
luondu	luontu	natur
dolla	tuli	eld
biegga	tuuli	vind
eanan	maa	jord/mark
albmi	taivas	himmel
muorjjit	marjoja	bär
sarrihat	mustikka	blåbär
láddagat	hilla, hilloja	hjortron
mánnu	kuu	måne
beaivi	aurinko	sol
čáhci	vesi	vatten
ráhkisvuohta	rakkaus	kärlek
illu	ilo	glädje
moráš	suru	sorg
siellu	sielu	själ

RIM & RAMSOR

pappi präst

hevonen häst

suola salt

kaikki allt

Ibland går det inte att översätta direkt och om man översätter ord för ord, kan det ibland låta lite märkligt. Att använda språk som inspiration eller som tema kan därför handla om att förmedla en känsla, vilket kanske inte alltid går att översätta.

Čieža čáppa čáhppes čizaža

čohkkájit ja čuhke čázi

čađa čoddaga

čoavjai čoliide

Översättning från nordsamiska: *Sju vackra svarta fåglar, sitter och dricker vatten, genom strupen till magen och till tarmarna*

Karamelli karamelli varalinen on

jos nitä syöpi satoja, hampasi tulle matoja

Översättning från meänkieli/finska: *Karameller, är farliga, om man äter hundratals, får man maskar i tänderna*

yksi kaksi kolme sauna okta guokte golbma

UPPGIFT Collage: Eld, vatten, jord, luft

Material: spillbitar av tyg, garn, kartong, papper med olika färger, strukturer, till exempel ull, silke, jeans, bomull, snören, tråd, band, ståltråd, lådor och kartongbitar. Stiftlim, limpistol, färger, penslar. Kartong, pannå eller liknande som bakgrund.

Ställ i ordning olika materialöar i olika färger och nyanser.

Spela musik, samisk eller finsk, i bakgrunden.

A. Eleverna väljer ett av elementen och skapar ett collage med samisk musik i bakgrunden. Hur kan du berätta om detta element med det material som finns? Måste elementet *eld* bara ha gul-orange-röda färger?

B. Eleverna väljer 2 element och skapar ett collage med finsk musik i bakgrunden. Hur kan dessa 2 element till exempel *eld* och *vatten*, samsas på samma yta? Går det ens? Tar det ena över eller kan de förstärka varandras uttryck?

Reflektion. Påverkade musiken materialval, färger osv? Tyckte du att det var en skillnad med de olika språken och musiken?

Här presenteras ett urval av samisk musik, musik på meänkieli och finska, poesi, böcker, sångtexter.

MUSIK

Här finns tips på samisk musik och musik på meänkielioch finska.

Samisk musik

Dálkkiid čađa Piera Eira

Daniels joik Jon Henrik Fjällgren

Gula gula Mari Boine

Oahpes namat Katarina Barruk och Ella Marie

Áddjá Emil Karlsén

Livaid áigi Nils-Aslak Valkeapää

Finsk musik, meänkieli

Meän maa JORD

Satumaa Markus Fagervall

On kaipuu tänne aina pohjaton Raj-Raj Band

Tornionlaakson Laulu Bo Lindberg

Lokki Matti ja Teppo

Metsäkukkia Arja Saijonmaa

POESI

Urplay.se

Dikt på nordsamiska

https://urplay.se/program/230119-vara-dikter-pa-samiska-beaivvas-vel-rattis

Dikt på Meänkieli

https://urplay.se/serie/230109-vara-dikter-pa-meankieli-vara-dikter-pa-meankieli/extra#presentation

BÖCKER Ramsor, sånger, sagor

Nordsamiska

Suga suga su Elisabeth Utsi

Meänkieli, finska

Moron moron, ostaks poron Mona Mörtlund, Monica Johansson

VISOR & SÅNGER från Danmark, Finland, Färöarna, Grönland, Island, Norge, Sverige, Åland och Nordkalotten

Nordiske sange Nordisk Råd och Nordisk Ministerråd

Nordsånger, Davvilávlagat, pohjolan lauluja Utbildningsradion m fl.

Svenska	*Norsk*	*Dansk*	*Suomeksi*
Vinden drar	**Vinden trekker**	**Vinden trækker**	**Tuulen tie**
1. fjärran	fjern	fjern	kaukainen
sjömansgosse	sjøgutt/-gut	sømandsknægt	meripoika
2. torka	tørke	tørre	kuivata
ljuv	mild, blid, søt	dejlig	suloinen
inom kort	om kort tid, snart	inden længe	ennen pitkää
3. silver	sølv	sølv	hopea
hämta	hente	hente	noutaa
siden	silke	silke	silkki
sammetstyg	fløyels-tøy	fløjstøj	samettikangas

Tuulen tie

1. Tuulen tie
laivaa vie,
rantaan kaukomaan,
ja meripoikain pikkuystävät
nyt jäävät kaipaamaan.

2. Murheisiin
synkeisiin
turhaa jäädä ois,
siis muista mua vain nauravin suin
ja kuivaa kyynel pois!

3. Hopeaa
hohtavaa
täyden arkun saat,
tuon silkkihuivin, kiiltävät kengät,
kankaat arvokkaat.

Suom. Sauvo Puhtila © F

Svenska	*Norsk*	*Dansk*	*Suomeksi*
Kling, klang, klockan slår	**Kling, klang, klokka slår**	**Kling, klang, klokken slår**	**Paimenlaulu**
plocka	plukke	plukke	poimia
mossa	mose	mos	sammal
mage	mave/mage	mave	vatsa
trång	her: slunken, tom	her: slunken, tom	tyhjä
påse	pose	pose	pussi
björk	bjørk	birk	koivu
kvast	kost; her: ris, juling	kost; her: prygl, bank	vihta
kväll	kveld	aften	ilta

Paimenlaulu

Kil, kal, kello soi,
nyt aika taas on nousta
Mahdoton kai kellon on
nyt käydä ilman jousta.
Haapa käskee: Juokse, juokse!
Leppä neuvoo: Lennä!
Koivu kertoo tarinaa,
kun nukkumaan saa mennä.

Suom. Sauvo Puhtila © *Fazer*

Gil, gál lihkka bajas

Gil, gál lihkka bajas,
unna reainnaras.
Jeahkkaliid čoaggilit
ja lavhkkaža vel sealgai.
Biegga bosui, viega, viega,
daŋas dajai vuoŋgas.
Soahki skárppa lohppidii
go das vel eahkket šadda.

Nordsånger, Davvilávlagat, pohjolan lauluja Utbildningsradion m fl.

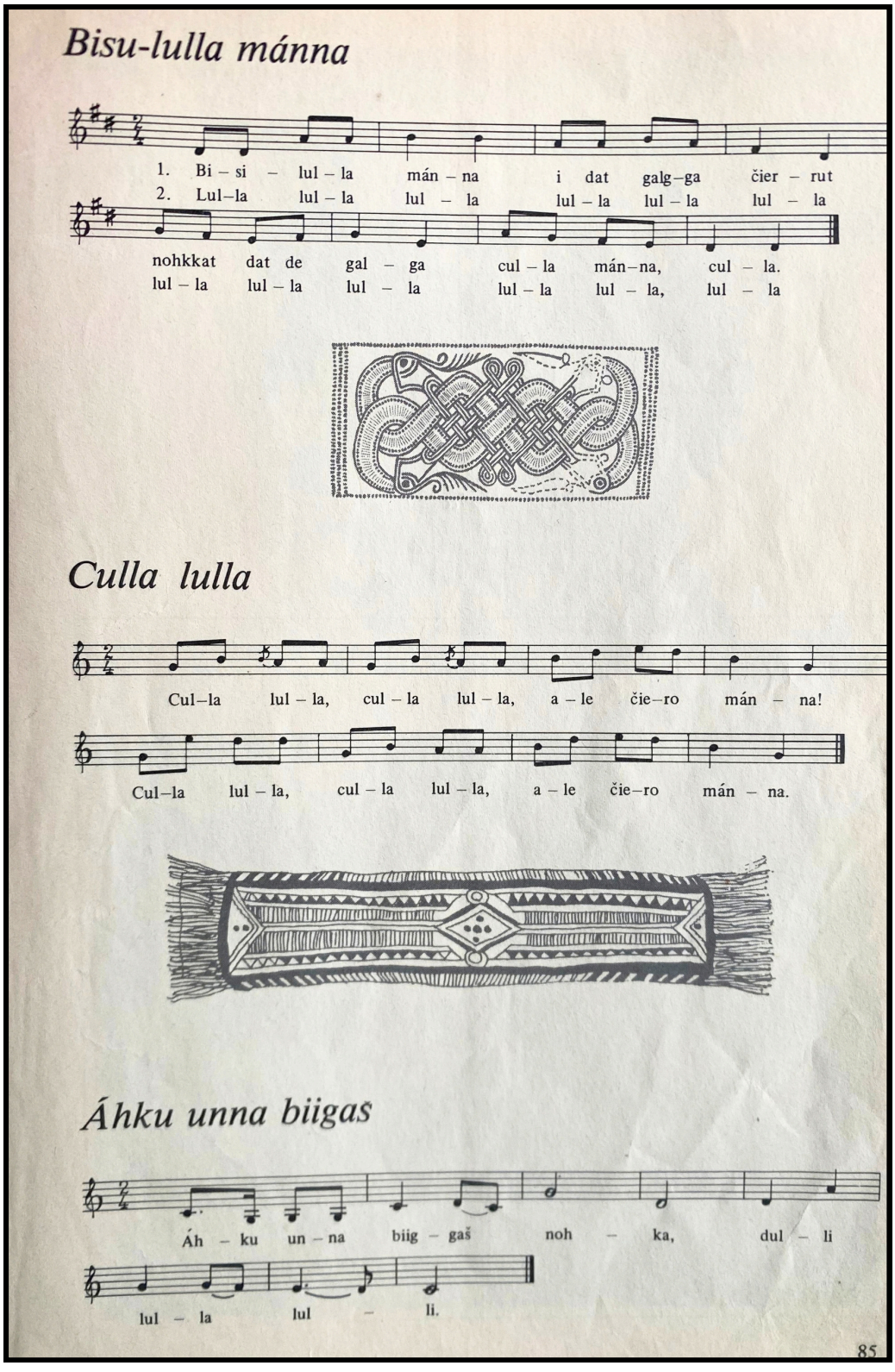

Nordsånger, Davvilávlagat, pohjolan lauluja Utbildningsradion m fl.

KONTON FÖR SPRÅKINSPIRATION

Meänkieli

Institutet för språk och folkminnen (Isof) Instagram @ isof_meankieli

Institutet för språk och folkminnens officiella konto för meänkieli. De lägger regelbundet ut grafiska kort med "Veckans ord", ordspråk och språktips.

Digital ordbok: meankielensanakirja.com

Samiska

Samiskt språkcentrums konto Instagram @ samiskt_sprakcentrum

Här finns ord, meningar, parlörer och information om olika evenemang.

Digital ordbok: Neahttadigisánit/ sánit.oahpa.no

FLER KREATIVA TIPS

Att använda språk och text som inspiration i bild, konst, slöjd är ett fantastiskt sätt att skapa djup och oväntade berättelser. Här är ytterligare några kreativa tips på hur du kan arbeta med ord i dina skapande processer:

- Typografi som form: Experimentera med bokstävernas grafiska form. Låt ordet eller texten bli en abstrakt mönsterbild där själva formen på bokstäverna lyfts fram.
- Skulpturala ord: Skapa tredimensionella ord och meningar. Använd ståltråd, papier maché, lera eller återvunnet material föratt konstruera bokstäver som kan stå fritt eller hänga som mobiler.
- Litterära installationer: Välj en favoritbok, en dikt eller en saga och gestalta stämningen, en specifik scen eller huvudkaraktären.
- Collage och Decoupage: Klipp ut ord, rubriker, bokstäver ur tidningar (och böcker). Använd dem för att bygga upp bilder, skapa hemliga budskap eller som lager i en målning eller som delar i ett collage.
- Visuellt berättande: Kombinera text och bild för att berätta en historia i serieform. Vik ett eget litet häfte.
- Tolka ett textcitat eller ett ordspråk med både måleri och textremsor.

Utvecklingsprojekt VÅRT SPRÅK för Norrbottens Kulturskolor
Kontaktperson/ Processledare Ulrika Tapio Blind ulrika.tapio@kiruna.se